

8. Кант И. Основы метафизики нравственности // Кант И. Основы метафизики нравственности. Критика практического разума. Метафизика нравов. СПб.: Наука, 1995. – С. 55–119.
9. Марчук М.Г. Ціннісні потенції знання / М.Г. Марчук. – Чернівці : Рута, 2001. — 319 с.
10. Микешина Л.А. Эпистемология ценностей. / Л.А. Микешина— М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007. – 439 с. (Серия "Humanitas").
11. Смотрицкий Е.Ю. Схемы по философии: Этика. Аксиология. Мировоззрение / Е.Ю. Смотрицкий. – Днепропетровск : Пороги, 2003. – 22 с.
12. Сурина, И. А. Ценностные ориентации как предмет социологического исследования / И. А. Сурина. – М., 1996. – С. 3.
13. Тугаринов В. П. Теория ценностей в марксизме [Текст] / В.П. Тугаринов. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1968. - 124 с.
14. Философский словарь / [под ред. И.Т. Фролова]. – [5-е изд.] – М.: Политиздат, 1987. – 590 с.
15. Perry R.V. Realms of Value. A Critique of Human Civilization / R.V.Perry. – Harvard University Press, Cambridge Mass, 1952. – P. 3.

Тарарак Н. Г.

*ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ФЕНОМЕНА
"ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ" В УЧЕБНОЙ СРЕДЕ*

В статье раскрывается понятие "ценностные ориентации" в контексте аксиологической парадигмы как методологической основы современных педагогических концепций, которые способствуют развитию субъектного потенциала личности, организации ценностно-ориентационной деятельности участников учебного процесса высшей школы в процессе их взаимодействия в учебной среде.

Ключевые слова: ценность, ценностные ориентации, учебная среда, аксиологическая парадигма, педагогическое взаимодействие.

Tarak N. G.

*THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF RESEARCH OF THE "VALUABLE
ORIENTATIONS" PHENOMENON IN AN EDUCATIONAL ENVIRONMENT*

The article highlights a concept "value orientations" in the context of the axiological paradigm as a methodological basis of the modern pedagogical conceptions that assist to development of the subjective potential of personality, organization of valued-orientation activity of the participants of the educational process in the course of their cooperation in an educational environment.

Key words: value, value orientations, educational environment, axiological paradigm, pedagogical mutual relations.

УДК 378.141.251-054.68

Шемигон Н.Ю.

***ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ
КРАЇН СНД СЕРЕДНЬОАЗІЙСЬКОГО РЕГІОНУ***

У статті розглядаються особливості виховної роботи зі студентами із середньоазійського регіону, на прикладі студентів із Туркменістану. Досліджуються основні труднощі, з якими стикаються студенти з вказаного регіону під час навчання в українських ВНЗ, та можливості виховного впливу кураторів у подоланні вказаних труднощів.

Ключові слова: виховна робота, виховна концепція, міжкультурна комунікація, пристосування, адаптація.

В останні десятиліття у вітчизняних вищих навчальних закладах збільшився контингент іноземних студентів із середньоазійського регіону. Одне з актуальних питань, яке треба вирішувати під час роботи з даним контингентом студентів, – це забезпечення

цілеспрямованої виховної роботи під час досить тривалого (протягом навчання) перебування в Україні. У другій половині 90-х першій половині 2000-х іноземні студенти із середньоазійського регіону країн СНД не приїжджали для отримання вищої освіти в Україну, тому як цільова група вони фактично, на деякий час, випали з поля зору вищих навчальних закладів України. Крім того, існуюча в радянські часи система виховної роботи з іноземними студентами була зруйнована, були втрачені її позитивні надбання, а деколи просто відкинуто багато традиційних постулатів нашого життя. У цьому розряді виявилася і категорія виховання, яка розглядалася неактуальною, додатком колишньої ідеологічної системи.

Наслідком таких явищ стала неготовність вищих навчальних закладів до проведення цілеспрямованої виховної роботи з іноземними студентами і зокрема зі студентами з середньоазійського регіону.

На сучасному розвитку вищої освіти не існує єдиної виховної концепції роботи з іноземними студентами. Тому проведення виховних заходів та надання допомоги студентам у пристосуванні до умов навчального закладу повністю залежить від рішень та побажань конкретного ВНЗ. Наразі актуальною є проблема розробки загальнодержавних спеціальних програм, направлених на інтеграцію іноземних студентів у навчально-виховну систему вищої освіти України.

У сучасних наукових дослідженнях переважно розглядаються питання професійної підготовки іноземних студентів (Т.Довгодько, А.Сладкіх), процеси соціокультурної та психологічної адаптації, розглядаються чинники, що ускладнюють та сприяють цьому процесу (Н.Іконникова, А.Суригін). В останні роки в педагогічній науці з'явилися дисертаційні дослідження, присвячені полікультурному вихованню іноземних студентів (Д.Порох) [5], соціально-педагогічним умовам адаптації іноземних студентів до навчання (І.Зозуля) [2].

Водночас, бракує досліджень, присвячених окремим групам іноземних студентів, а саме: проблемам та особливостям виховної роботи зі студентами з середньоазійського регіону країн СНД, як цільової групи.

Основна мета статті – виявлення факторів, що викликають основні труднощі у виховній роботі зі студентами з середньоазійського регіону країн СНД та шляхи їх подолання.

Людина з народження засвоює правила та норми, що визначаються культурним середовищем, які в подальшому регулюють її поведінку. Цінності, установки, соціальні норми мають і адаптивну функцію. Вони дозволяють особистості успішно існувати у своєму культурному середовищі і породжують почуття приналежності до нього [4, с.374]. Від'їжджаючи на навчання до іншої країни, людина передусім стикається з проблемою адаптації до нового соціокультурного середовища, до нових ціннісних орієнтацій, норм поведінки, традицій, природних умов, клімату та ін.

У чому ж специфіка іноземних студентів із середньоазійського регіону країн СНД. З одного боку, ці студенти з колишнього радянського союзу, і отже, зони розповсюдження російської мови, системи освіти середньої та вищої, яка була єдиною на одній шостій частині суші, тобто ці країни перебували в зоні єдиного міцного культурного впливу. Але з іншого боку, за два десятиріччя, що минули після розпаду СРСР відбулися істотні зміни в економічному, культурному розвитку, системі освіти як України, так і колишніх республік Середньої Азії, і молодь, яка приїздить звідти на навчання, має вже зовсім інше світобачення, і єдиного культурного простору вже не існує. Сучасні студенти з середньоазійського регіону, в більшості своїй, погано володіють російською мовою, як мовою міжнаціонального спілкування, і як наслідок, наприклад, туркменські студенти мають низький освітній рівень, труднощі у пристосуванні до нового культурного середовища, нової соціальної ролі "студент". Звідси виникають проблеми міжкультурної комунікації у системах "викладач – іноземний студент", "український студент – іноземний студент". Така ситуація шкодить і навчальній діяльності іноземних студентів. Кваліфікований, повноцінний фахівець може

бути підготовлений тільки у випадку його обізнаності не тільки в поведінкових ролях, а й у системі цінностей і норм, які виступатимуть одночасно його стимулами в процесі здобуття знань, а також під час вироблення оціночних суджень щодо професійних практик тощо.[3, с.4] Вирішенню цієї проблеми допоможе цілеспрямована виховна робота з іноземними студентами з середньоазійського регіону, адже виховання – це процес який сприяє формуванню системи цінностей і норм індивіда щодо певних форм та проявів соціальної поведінки. Саме цілеспрямована виховна робота з іноземним контингентом студентів дозволить вирішити проблему їх пристосування до особливостей навчально-виховного процесу, культурного середовища України. Під вихованням ми розуміємо соціально і педагогічно організований процес створення оптимальних умов для формування людини як особистості; вплив вихователя на вихованців з метою формування у них бажаних соціально-психологічних і фізичних якостей[7,с.9].

Успішність, навчання та виховання студентів у ВНЗ багато в чому визначається реальними умовами їх життєдіяльності, характером проблем, що виникають у процесі навчання і можливостями їх вирішення з боку адміністрації, викладачів, а також служб соціальних педагогів та психологів. Для правильного визначення стратегії виховного впливу на іноземних студентів педагогічні працівники ВНЗ повинні: по-перше, розуміти та знати національні особливості іноземних студентів; по-друге, чітко уявляти спектр тих актуальних проблем, які мають місце в студентському середовищі. При цьому треба чітко розділити межі між загальними тенденціями особистісного становлення сучасної студентської молоді і тими проблемними ситуаціями, з якими стикаються іноземні студенти в умовах конкретного навчального закладу.

З цією метою в Українській інженерно-педагогічній академії (далі УІПА) було проведено анкетування першокурсників із Туркменістану, у якому брали участь студенти з Туркменістану, що вчать на факультеті міжнародних освітніх програм. Метою анкетування було визначення кола проблем та інтересів іноземних студентів, для чого визначався рівень володіння російською мовою, труднощі, що виникають при спілкуванні та навчанні.

Студентам були поставлені такі питання:

- оцініть власний рівень знань російської мови;
- чи виникають у Вас труднощі під час спілкування у гуртожитку;
- чи виникають у Вас труднощі під час спілкування у деканаті.

Результати опитувань свідчать, що 83% опитаних володіє середнім рівнем знань російської мови (розуміють достатньо добре, але деякі аспекти ще потребують роз'яснення викладача), високим рівнем володіють лише 13% відсотків респондентів (розуміють абсолютно усе, що говорить викладач). І 4% першокурсників із Туркменістану володіють низьким рівнем знань російської мови, якого не достатньо для розуміння викладача.

Питання володіння мовою це, по-перше, питання адаптації до навчального, культурного середовища. Звідси постає наступне питання – з якими труднощами стикаються іноземні студенти під час спілкування у деканаті, гуртожитках. Згідно з даними опитування найчастіше іноземні студенти стикаються з труднощами у спілкуванні у деканаті (21%), трохи рідше у гуртожитках (19%). Найбільше проблем у спілкуванні туркменські студенти мають у деканаті через те, що в академії їм доводиться виходити за межі побутового спілкування, що потребує від них більш глибоких знань російської мови. До того ж у гуртожитках іноземні студенти проживають компактно своєю групою і таким чином, їх спілкування з українськими студентами є доволі обмеженим, що, в свою чергу, уповільнює процес адаптації в освітнє середовище.

Ознаки "рівень володіння російською мовою" та "труднощі у спілкуванні" корегуються між собою. Респонденти, що володіють високим рівнем знань російської мови, не мають жодних проблем у спілкуванні ні в деканаті, ні у гуртожитках. Водночас серед респондентів, що володіють російською мовою на середньому рівні, 21% все ж таки, стикаються з проблемами у спілкуванні у деканаті та гуртожитках. 100% респондентів, що

володіють низьким рівнем знань російської мови, стикаються з проблемами спілкування як у деканаті, так і у гуртожитку.

Допомогти в адаптації, вихованні студентів з Туркменістану може насичення їх вільного часу конкретним змістом. Згідно з даними опитування студентів туркменів першого курсу УПА, у вільний від навчання час іноземні студенти бажали б їздити на екскурсії до різних міст України - 55% опитаних, брати участь у спортивних змаганнях - 49% респондентів, 40% іноземних студентів у вільний час бажали б відвідувати музеї, театри та кінотеатри, 27% відвідувати кафе, катки та розважальні центри, лише 18% туркменських студентів у вільний час бажали б брати участь у вікторинах, олімпіадах та конференціях.

Таким чином, результати анкетування, бесід, інтерв'ю засвідчили, що більшість першокурсників мають труднощі в адаптації до нових умов. Така ситуація посилюється ще й тим, що іноземні студенти, у більшості випадків, як зазначалося вище, навчаються окремо від українських студентів, у гуртожитках живуть замкнутими національними групами, що ускладнює адаптацію та посилює мовні бар'єри.

Оскільки на сучасному етапі не існує єдиної стратегії виховання іноземних студентів, тому в кожному ВНЗ існують свої шляхи вирішення питань проведення виховної роботи з іноземними студентами. Головною метою виховної роботи з іноземними студентами є їх пристосування до нових умов, формування різнобічно розвиненої, професійно визначеної особистості. Основними завданнями виховної роботи є:

- створення умов для соціалізації, саморозвитку та самореалізації особистості іноземного студента;
- формування моральної, естетичної та екологічної культури;
- підготовка до самотійного життя і праці;
- оволодіння цінностями і навичками здорового способу життя;
- формування культури міжетнічних відносин.

В УПА педагогічне управління процесом адаптації та виховання іноземних студентів здійснюється через інститут кураторів.

Саме виховний вплив кураторів дозволяє зробити процес адаптації та залучення іноземних студентів до навчального процесу академії найбільш ефективним. Куратор академічної групи допомагає студентам в особистісному розвитку, засвоєнні та прийнятті суспільних норм, цінностей, дотриманні засад духовного повноцінного буття. Він бере на себе місію старшого колеги в оволодінні студентом позитивними соціальними ролями. Отже, прийняття і дотримання групових, соціальних і етичних норм, орієнтування в іншому культурному середовищі здійснюється в першу чергу через кураторів. У деяких студентів складності адаптації пов'язані з відсутністю інформації про життя всередині академії, і тут також важливою є підтримка куратора. Компетентність куратора в питаннях життєдіяльності академії, групи, його емоційне ставлення до студентів, тобто характер міжособистісного контакту – одна з головних умов успішної адаптації та виховної роботи серед іноземних студентів.

Таким чином, основними факторами, що викликають труднощі у виховній роботі з даною категорією студентів є погане володіння російською мовою, проживання та навчання ізольованими мононаціональними групами, що безумовно уповільнює процес пристосування до умов навчально-виховної діяльності українських ВНЗ. Виховний вплив кураторів дозволить зробити процес залучення іноземних студентів із середньоазійського регіону до навчально-виховного процесу українських ВНЗ найбільш ефективним. Подальших розробок потребують питання культурних особливостей студентів середньоазійського регіону країн СНД, та форм і методів виховної роботи з даною категорією студентів.

ЛІТЕРАТУРА :

1. Довгодько Т. Особливості пропедевтичної підготовки студентів-іноземців та їх психолого-педагогічна адаптація у науковому середовищі вищих навчальних закладів / Т.Довгодько// Реализация традиционных методов и поиск инноваций в процессе подготовки иностранных

- студентов в современном высшем учебном заведении : Материалы международной научно-методической конференции. - Харьков : НТУ "ХП", 2008. - 362 с .
2. Зозуля І.Є. Полікультурне виховання іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / І.Є. Зозуля. – Вінниця, 2012.- 20 с.
  3. Мохаммад Л.Ф. Соціокультурні чинники соціалізації іноземних студентів (на матеріалах ВНЗ Запоріжжя) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соц. наук: спец. 22.00.04 "Спеціальні а галузеві соціології" / Л.Ф. Мохаммад. – Запоріжжя, 2012.- 20 с.
  4. Платонов Ю.П. Основы этнической психологии: [учеб.пособие] / Ю.П. Платонов. – СПб.: Речь, 2003, - 452 с.
  5. Порох Д.А. Соціально-педагогічні умови адаптації іноземних студентів до навчання у вищих медичних навчальних закладах України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 "Соціальна педагогіка" / Д.О. Порох. – Луганськ, 2011.- 20 с.
  6. Сладких И.А. Этнопсихологический аспект адаптации африканських студентів в Украине / И.А. Сладких // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць. - Х. : НТУ "ХП", 2008. - Вип. 18 (22). - С. 259-272.
  7. Троцько Г.В., Денисенко О.А. Організація виховної роботи куратора у вищому педагогічному навчальному закладі [Метод. рекомендації] / Г.В.Троцько, О.А. Денисенко. –Х.: ХНПУ ім.. Г.С. Сковороди. – 2007. – Ч.1. – 131 с.

Шемигон Н.Ю.

*ОСОБЕННОСТИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СО СТУДЕНТАМИ СТРАН
СОДРУЖЕСТВА НЕЗАВИСИМЫХ ГОСУДАРСТВ СРЕДНЕАЗИАТСКОГО РЕГИОНА*

В статье рассматриваются особенности воспитательной работы со студентами из среднеазиатского региона, на примере студентов из Туркменистана. Исследуются основные трудности, с которыми сталкиваются студенты из данного региона во время учебы в украинских ВНЗ, и возможности воспитательного влияния кураторов в преодолении указанных трудностей.

Ключевые слова: воспитательная работа, воспитательная концепция, межкультурная коммуникация, приспособление, адаптация.

Shemihon N.Y.

*FEATURES OF EDUCATIONAL WORK WITH STUDENTS FROM THE CENTRAL ASIAN
STATES OF THE CIS*

The article discusses the features of educational work with students from the Central Asian region, for example, students from Turkmenistan. The main challenges which the students of this region can face while studying in Ukrainian higher educational establishments and educational opportunities of curators' influence in overcoming of these difficulties are examined.

Key words: educational activities, educational concept, intercultural communication, adjustment, adaptation.